

VU Research Portal

Straftoemeting als rechtsvinding

Fokkens, J.W.; Duker, M.J.A.

published in

Trema Straftoemetingsbulletin
2006

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Fokkens, J. W., & Duker, M. J. A. (2006). Straftoemeting als rechtsvinding. *Trema Straftoemetingsbulletin*, 2006, 1-5.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Straftoemeting als rechtsvinding

Bewerkte versie van de lezing die J.W. Fokkens over dit onderwerp heeft gehouden op het Symposium Straftoemeting te Amsterdam.

Vraag naar een meer gelijke en beter gemotiveerde strafoplegging

Er bestaat een toenemende wens dat rechters consistentere straffen opleggen en hun uitspraken beter motiveren. De publieke opinie en de politiek vragen dat. De wens naar meer gelijkheid in de straftoemeting is niet nieuw, maar heeft dankzij het feit dat moderne informatie- en communicatiemogelijkheden het veel gemakkelijker maken om de opgelegde straffen van verschillende gerechten met elkaar te vergelijken een nieuwe impuls gekregen. Bovendien is het streven naar gelijkheid als kenmerk van overheidshandelen het afgelopen decennium steeds meer op de voorgrond getreden. Ook die ontwikkeling heeft de betekenis van het gelijkheidsbeginsel voor de strafrechtstoepassing duidelijk vergroot. Naast de wens naar meer gelijkheid is er, in het bijzonder in strafzaken die maatschappelijk de aandacht trekken, de wens dat de opgelegde straf ook naar de samenleving toe duidelijk wordt gemotiveerd. Het in het ressort Arnhem in 2004-2005 uitgevoerde Promis-project was een eerste experiment om aan deze wens tegemoet te komen. In het kader van het plan van aanpak voor de verbetering van de strafrechtspraak zal dit landelijk worden voortgezet. Er is inmiddels een aantal instrumenten ontwikkeld om tot een betere straftoemeting te komen: strafvorderingsrichtlijnen van het openbaar ministerie, landelijke oriëntatiepunten van het Landelijke Overleg van Strafsectorvoorzitters (LOVS), lokale oriëntatiepunten van rechtbanken en de inmiddels ook voor advocaten toegankelijke Databank Consistente Straftoemeting (databank CST). Deze instrumenten kunnen in het bijzonder een rol spelen bij het tot stand brengen van meer gelijkheid in de straftoemeting, maar ook voor een betere motivering zijn zij niet onbelangrijk. Zo biedt de databank CST de rechter de mogelijkheid om bij de strafoplegging in een zeer ernstige strafzaak aan te sluiten bij straffen in enigszins vergelijkbare zaken. De vraag waarvoor de rechterlijke macht staat, is hoe in de toekomst met dit nieuwe instrumentarium om te gaan. Moeten de richtlijnen van het openbaar ministerie verder worden uitgebouwd en richtsnoer worden voor de rechter bij de strafoplegging of moet de zittende magistratuur zijn eigen oriëntatiepunten verder uitwerken? Hoe gaan we

verder met de databank CST? Is het de moeite waard die verder te ontwikkelen? Daarover is de afgelopen jaren al veel geschreven en daaraan was het Symposium Straftoemeting op 5 oktober 2005 in Amsterdam gewijd. Wij beogen met dit artikel – zoals hierboven opgemerkt een bewerking van de lezing die daar door een van ons werd gehouden – een bijdrage te leveren aan de verdere discussie, waarbij wij als uitgangspunt nemen dat straftoemeting een rechterlijke beslissing is als alle andere en dat dit bepalend is voor het antwoord op de vraag hoe om te gaan met het probleem van strafvorderingsrichtlijnen, oriëntatiepunten en databanken. Eerst schetsen wij kort de wijze waarop in de rechtspraak het straftoemetingsrecht vorm heeft gekregen. Zoals zal blijken is dat nauwelijks het geval. Daarop volgt een typering van rechterlijke straftoemeting als een rechterlijke beslissing die niet wezenlijk anders is dan de beantwoording van de andere vragen uit art. 348 en 350 Sv. Vervolgens besteden wij aandacht aan de strafvorderingsrichtlijnen van het openbaar ministerie en het nieuwe art. 359 lid 2 Sv in dit verband. Ten slotte sluiten wij af met de betekenis die gezien onze typering van rechterlijke straftoemeting moet worden toegekend aan strafvorderingsrichtlijnen en rechterlijke oriëntatiepunten.

Geen straftoemetingsrecht

Nederland kent eigenlijk geen straftoemetingsrecht, waardoor een juridische benadering van straftoemeting ook geen gestalte kan krijgen. Bij gebrek aan wetgeving over straftoemeting(sfactoren), ontbreekt rechtspraak over het beoordelen van (aspecten van) strafbaar gedrag. Het is een beslissingsdomein zonder duidelijke aanknopingspunten. In de rechtspraak van de Hoge Raad worden ten aanzien van de strafmotivering weinig eisen gesteld. In het algemeen kan worden volstaan met een niet geconcretiseerde verwijzing naar de ernst van het feit, de omstandigheden waaronder het feit is begaan en de persoon van de dader. Ook als de wet een meer specifieke motivering eist, zoals ten aanzien van onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen en straffen zwaarder dan door het openbaar ministerie is gevorderd het geval is, is een standaardoverweging voldoende: dat gezien de ernst van het feit geen andere straf in aan-

* J.W. Fokkens is procureur-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden. M.J.A. Duker is wetenschappelijk medewerker bij de Hoge Raad der Nederlanden.

merking komt dan een straf die een vrijheidsbeneming van na te melden duur met zich brengt respectievelijk dat de ernst van het feit in de gevorderde straf onvoldoende tot uitdrukking komt. Het is dit ontbreken van inhoudelijke motiveringseisen dat het buitengewoon moeilijk maakt om een op inhoudelijke gronden gemotiveerde consistente straftoemeting te ontwikkelen en tot een meer bevredigende strafmotivering te komen.

In dit verband past een korte verwijzing naar de situatie in Duitsland en Engeland, zonder dat wij ervoor pleiten de daar ontwikkelde systemen over te nemen. In Duitsland bestaan voor bepaalde categorieën feiten wettelijke minimumstraffen die nader worden geconcretiseerd aan de hand van wettelijke strafverminderinggronden, waardoor ruime strafbandbreedtes ontstaan die vervolgens als uitgangspunt dienen. Art. 46 van het Duitse Wetboek van Strafrecht omschrijft niet-limitatief verschillende daadfactoren en daderfactoren die de rechter uitdrukkelijk moet betrekken bij de straftoemeting als eenmaal een bandbreedte is vastgesteld. Aan die omstandigheden is in de wet echter geen gewicht toegekend. Ook kent het Duitse Wetboek van Strafrecht verschillende algemene uitgangspunten zoals art. 47 dat bepaalt dat een vrijheidsstraf onder de zes maanden alleen wordt opgelegd wanneer vanwege bijzondere daad- of dadergerelateerde omstandigheden een vrijheidsstraf om speciaal-preventieve of algemeen-preventieve redenen strikt noodzakelijk is. Dergelijke bindende voorschriften zijn niet alleen zelf straftoemittingsrecht, ze leiden ook tot straftoemittingsrecht doordat in rechtspraak regels ontstaan over wat onder welke omstandigheden toelaatbare en niet-toelaatbare argumenten zijn. Als gevolg van de wettelijke normering van de straftoemeting is er bovendien een omvangrijke rechtspraak van het Bundesgerichtshof over de straftoemeting en wordt zowel op landelijk niveau als op deelstaatniveau de straftoemeting in cassatie streng getoetst.¹

In het andere voorbeeld, Engeland, is de straftoemeting jarenlang mede genormeerd door zogenaamde guideline-cases: het Court of Appeal stelde in concrete strafzaken en naar aanleiding van de omstandigheden van het betreffende geval richtlijnen vast voor de straftoemeting. De richtlijnen bevatten doorgaans oriëntatiepunten of strafbandbreedtes voor bepaalde typen van zaken waarbij vaak enkele strafbepalende omstandigheden werden genoemd met de vermelding of (en in sommige gevallen in hoeverre) die de straf verhogen of verlagen.² Binnen het Engelse common law-systeem hadden die uitspraken gezag en vormden zij onderdeel van het 'rechtsvindingproces' bij de straftoemeting.

Kenmerkend voor deze voorbeelden is dat er een juridisch kader bestaat waarbinnen uitleg kan worden gegeven waarom bepaalde straffen worden opgelegd. Bij gebrek aan normering in de wetgeving en aan werkelijke precedentwerking van rechtspraak, moeten rechters in Nederland zonder een dergelijk referentiekader de opgelegde straf motiveren. Wij menen dat ook in Nederland de straftoemeting en strafmotivering alleen aan kwaliteit kan winnen wanneer de verschillende instrumenten voor straftoemeting meer vanuit een juridisch perspectief (bindende regels ingevuld

door rechtspraak) worden toegepast. Anders gezegd: zonder een inhoudelijk straftoemittingsrecht zal het niet lukken.

Straftoemeting als een gewone rechterlijke beslissing

De grote vrijheid van de rechter bij de strafoplegging en het ontbreken van een straftoemittingsrecht hebben er toe geleid dat rechters de strafoplegging soms zien als een beslissing die zij gezien hun rechterlijke onafhankelijkheid geheel op eigen kompas varende moeten nemen. Dit lijkt ons een verkeerde opvatting. Straf toemeten is niet een wezenlijk andersoortige rechterlijke beslissing dan het uitleggen van een delictsomschrijving of een strafuitsluitingsgrond. En zoals iedere rechter niet zijn eigen uitleg van het misdrijf dood of zwaar lichamelijk door schuld in het verkeer heeft (art. 6 WVV 1994), kan iedere rechter ook niet zijn eigen straftoemittingsrecht hebben. De rechter die wordt geconfronteerd met de vraag of een bepaalde verkeersfout schuld in de zin van art. 6 WVV 1994 oplevert, zal op basis van de wetsgeschiedenis, rechtspraak en literatuur tot een beslissing moeten komen die past binnen het kader van de uitleg van het begrip schuld als bestanddeel van de culpoze misdrijven in het Nederlandse recht. Vanzelfsprekend kan hij daarbij een vernieuwende stap zetten om die rechtspraak verder te ontwikkelen, maar de gevestigde rechtspraak is zijn referentiepunt.

Voor de straftoemeting behoort dat in essentie niet anders te zijn. Het opleggen van straf is rechtspraak en dat betekent dat de bestraffing moet passen binnen een kader voor de rechterlijke straftoemeting in Nederland, waarbij het niet zo kan zijn dat rechter A in beginsel woninginbraken twee maal zo zwaar bestraft als rechter B of rechter A verlies van werk bij rijden onder invloed door een first offender beschouwt als afdoende reden om die straf voorwaardelijk op te leggen, terwijl rechter B meent dat de verkeersveiligheid ook in dat geval prevaleert en dat de verdachte dit gevolg van rijden onder invloed maar had moeten bedenken voor hij ging rijden. De uitgangspunten voor het bepalen van de straf behoren min of meer gelijk te zijn. Het verschijnsel dat soms een kamer binnen een gerecht systematisch zwaarder of lichter straft dan de andere kamers binnen hetzelfde gerecht, geeft dan ook blijk van een verkeerde opvatting van de rechterlijke taak op dit punt. Net zomin als een rechter tot een veroordeling kan komen op basis van een eigen, van de gebruikelijke rechtspraak afwijkende interpretatie van bijvoorbeeld het schuld misdrijf, is het toepassen van een eigen straftoemittingsrecht aanvaardbaar. Ook hier behoort de rechter, vanzelfsprekend met de ruimte die hij bij het wegen van de bijzondere factoren van de zaak heeft, zich te voegen in wat in de rechtspraak gebruikelijk is.

Het probleem bij straftoemeting is echter, zoals hiervoor is geconstateerd, dat er geen straftoemittingsrecht is, waarbij de rechter kan aansluiten. Vandaar de behoefte aan richtlijnen en/of oriëntatiepunten. De noodzaak van meer eenheid in de rechtspraak op dit punt vloeit in onze opvatting echter niet alleen voort uit wensen vanuit de samenleving en de noodzaak het draagvlak voor rechterlijke beslissingen te vergroten, maar ook uit de aard van de activiteit.

Wezenlijk voor rechtspraak is rechtseenheid en kenbaarheid van het recht. Dat impliceert niet alleen dat een rechter niet doelbewust, zich niets aantrekkend van de rest van zijn college, bij de strafoplegging zijn eigen koers mag varen, maar ook dat er geen sprake kan zijn van geheime lijstjes met straftoematingsafspraken binnen het gerecht. Als er uitgangspunten zijn waarnaar de rechter zich richt, behoren deze net als de overige jurisprudentie kenbaar te zijn voor de partijen in het strafproces.³

De vraag is hoe te komen tot rechtspraak over straftoemeting, zodat een duidelijk straftoematingsrecht ontstaat? Voorwaarde daarvoor is dat er een zekere standaard voor bepaalde categorieën delicten wordt ontwikkeld, zoals er ook standaardarresten zijn over schuld, voorwaardelijk opzet, noodweer etc. Die standaard, of ook het oriëntatiepunt, is voor de rechter het vertrekpunt om op grond van de bijzondere omstandigheden van het voorliggende geval tot een beslissing te komen. Daarbij is het niet alleen de vraag hoe tot die oriëntatiepunten te komen, maar ook welke rol de strafvorderingsrichtlijnen van het openbaar ministerie daarbij spelen.

Strafvorderingsrichtlijnen

Uitgangspunt voor de rechterlijke straftoemeting is de eis van het openbaar ministerie ter terechtzitting. In het gangbare model is die eis in beginsel de bovengrens voor de rechter, tenzij hij gegronde redenen heeft om daarboven te gaan. Vandaar het van 1984 tot 2005 bestaande voorschrift dat het vonnis als de straf zwaarder is dan de officier van justitie heeft gevorderd, in het bijzonder de redenen opgeeft die daartoe hebben geleid. De recente wijziging van art. 359 lid 2 Sv heeft de betekenis van de vordering van het openbaar ministerie voor de straftoemeting vergroot voor zover de strekking daarvan is dat de rechter niet alleen ten aanzien van zwaardere maar ook ten aanzien van lichtere straffen dan gevorderd uitdrukkelijk dient te motiveren waarom hij afwijkt van de eis.

De eis van het openbaar ministerie heeft voor de landelijke straftoemeting aan betekenis gewonnen doordat er ten aanzien van de te vorderen straffen voor een breed terrein een gedetailleerd beleid is ontwikkeld, dat is neergelegd in het zogenaamde Kader voor strafvordering en de daarbij behorende Richtlijnen voor strafvordering voor de diverse categorieën strafbare feiten. Doel van dit Kader is te komen tot een eenduidig strafvorderingsbeleid, teneinde ervoor te zorgen dat ten aanzien van vergelijkbare delicten, ongeacht plaats of beoordelaar, vergelijkbare straffen worden gevorderd. Daardoor hebben de strafvorderingsrichtlijnen een zeer gedetailleerd karakter. Zij bevatten geen bandbreedtes waarbinnen in beginsel moet worden geëist, maar die

ruimte laten voor flexibiliteit. De richtlijnen schrijven op basis van een gestandaardiseerde beoordeling van enkele strafmaatbepalende factoren een gefixeerde eis voor die alleen is gericht op de daadcomponent. Weliswaar is er de mogelijkheid van aanpassing van de eis aan de persoonlijke omstandigheden van de verdachte, maar dit aspect verdwijnt duidelijk naar de achtergrond.

Ten slotte is de betekenis van de eis ten aanzien van de kleine criminaliteit ook toegenomen omdat het openbaar ministerie door de steeds uitgebreidere mogelijkheden om een transactie toe te passen veel kleine criminaliteit zelf afdoet conform de daarvoor opgestelde richtlijnen. In geval van vervolging omdat de verdachte op de voorgestelde transactie niet is ingegaan, kan de rechter als er geen bijzondere omstandigheden zijn, moeilijk iets anders doen dan alsnog de door het openbaar ministerie aanvankelijk voorgestelde transactie (al dan niet met een kleine verhoging) als straf opleggen. De te verwachten invoering van de OM-boete zal, zowel vanwege het eigen karakter van die boete als vanwege het ruimere bereik ten opzichte van de huidige transactie, de betekenis van de strafvorderingsrichtlijnen voor de rechterlijke straftoemeting nog doen toenemen.

Deze ontwikkeling roept de vraag op hoe de rechter met het strafvorderingsbeleid van het openbaar ministerie bij het eisen van straffen moet omgaan. In het oorspronkelijke voorstel tot wijziging van art. 359 lid 2 Sv, met blijkens de parlementaire behandeling van het amendement onder meer als achtergrond de wens dat de rechter afwijkingen van de strafeis van het openbaar ministerie zal motiveren,⁴ leek als opvatting besloten te liggen dat de taak van de rechter hier beperkt is tot het toetsen van de eis van het openbaar ministerie. De rechter blijft echter verantwoordelijk voor de strafoplegging en dat verdraagt zich slecht met een zo vergaande verschuiving van het feitelijk bepalen van de strafmaat naar het openbaar ministerie dat straftoemeting een door de rechter getoetste (bestuurlijke) activiteit van het openbaar ministerie wordt. De vraag is dus hoe de eigen verantwoordelijkheid van de rechter na deze ontwikkelingen gestalte kan krijgen.

Rechterlijke richtlijnen

Een mogelijkheid om de eigen positie van de rechter bij de straftoemeting te waarborgen is het opstellen van een eigen straftoematingsbeleid naast en waar nodig afwijkend van dat van het openbaar ministerie. Met de ontwikkeling van (landelijke) oriëntatiepunten voor straftoemeting voor rechters lijkt de zittende magistratuur die weg in te slaan. Weliswaar vormen de oriëntatiepunten voor straftoemeting (nog?) geen recht in de zin van art. 79 RO en hebben zij dus

1 P.J.P. Tak, 'Straffen en bestraffen in Duitsland', *Trema, straftoematingsbulletin* 2001, nr. 1, p. 6.

2 J.A.W. Lensing, 'Enkele opmerkingen over het Engelse straftoematings- en sanctiesysteem', *Trema, straftoematingsbulletin* 2001, nr. 1, p. 20.

3 Zie voor een voorbeeld E. Steffan-Bakker, 'Amsterdamse rechters en hun lijstjes', *Trema, straftoematingsbulletin* 2005, nr. 2, p. 55. Overigens is dit niet het enige voorbeeld van de terughoudendheid van gerechten om eigen uitgangspunten te publiceren. Zelfs het besluit

om de landelijke oriëntatiepunten te publiceren is destijds niet zonder moeite genomen.

4 *Kamerstukken II* 2003/04, 28 484, nr. 17, p. 2.

geen bindend karakter,⁵ dat neemt niet weg dat zij normerend zouden kunnen gaan werken, zoals de alimentatierichtlijnen,⁶ die evenmin rechtsregels zijn maar waarvan de toepassing in de civiele procespraktijk gangbaar is geworden. Voorstellen om deze oriëntatiepunten verder te ontwikkelen werden op het Symposium Straftoemeting naar voren gebracht met daarbij de wens de grondslag van die oriëntatiepunten te verbreden door bij het vaststellen daarvan relevante derden als bijvoorbeeld organisaties van slachtoffers te betrekken.⁷

Een dergelijke ontwikkeling zou niet goed te verenigen zijn met wat wij als uitgangspunt hebben geformuleerd, te weten dat straftoemeting een gewone rechterlijke activiteit is. Niemand zal ervoor pleiten dat de gerechten in onderling overleg, eventueel in samenspraak met organisaties op het terrein van verkeersveiligheid en de ANWB, afspraken gaan maken over de uitleg van het begrip schuld in art. 6 WvW 1994. Die uitleg moet plaatsvinden binnen de kolom van de rechtspraak: rechtbank, hof, Hoge Raad. Zou dit dan anders zijn als het gaat om de vraag hoe voor dit feit straf toe te meten? Is in dat verband overleg met deze organisaties buiten de rechtszaken om wel aangewezen? Wij beantwoorden die vraag ontkennend. Ons lijkt het van belang dat het straftoemetingsrecht zich met inbegrip van de wegingsfactoren bij de strafoplegging ontwikkelt in het kader van de rechtspraak en niet op basis van afspraken op het bestuurlijk niveau van de sectorvoorzitters. Daar komt bij dat bij het verder ontwikkelen van de rechterlijke oriëntatiepunten de onwenselijke situatie zou ontstaan dat er twee sets richtlijnen zijn: die van het openbaar ministerie en die van de rechters. Het is onwaarschijnlijk dat de wetgever een dergelijke onwenselijke en onwerkbare situatie – want wat is de betekenis van een eis op basis van een strafvorderingsrichtlijn, indien van te voren op basis van het oriëntatiepunt vaststaat dat de rechter de eis toch niet volgt? – zou laten voortbestaan, met als te verwachten uitkomst dat de thans bestaande rechterlijke vrijheid bij de straftoemeting aan banden wordt gelegd. Ook dat lijkt ons geen wenselijke ontwikkeling.

Strafvorderingsrichtlijnen en de rechter

Als eigen richtlijnen niet aangewezen zijn, rijst de vraag of het ontwikkelen van een straftoemetingsrecht mogelijk is op basis van de op de strafvorderingsrichtlijnen van het openbaar ministerie gebaseerde eis. Wij beantwoorden die vraag bevestigend in die zin dat dit mogelijk is indien bij het opstellen van strafvorderingsrichtlijnen rekening wordt gehouden met de rechterlijke straftoemetingspraktijk. Zoals de richtlijnen voor de strafvordering nu zijn opgesteld lijkt ons dat niet het geval, omdat de zeer vergaande detaillering naar een aantal daadcomponenten en een enkele dadercomponent te weinig speelruimte laat om delict en dader in een bredere context te plaatsen. Consistente rechterlijke straftoemeting en een betere motivering van de straf vereisen geen gedetailleerde richtlijnen maar bandbreedtes waarbinnen in beginsel de strafoplegging plaatsvindt. Het gelijkheidsbeginsel, dat bij de strafoplegging in onze visie een wezenlijk kenmerk is, betekent niet dat iedere dader

van vijf fietsendiefstallen door twee personen gepleegd, zonder recidive, tot een straf van 125 uur werkstraf moet worden veroordeeld,⁸ wel dat niet de een tot vijftig uur werkstraf en de ander tot twee maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf wordt veroordeeld. De richtlijnen van het openbaar ministerie zouden dergelijke bandbreedtes kunnen aangeven en bij het opstellen ervan zou de rechterlijke straftoemeting zoveel mogelijk als uitgangspunt kunnen worden genomen.⁹ Met behulp van de huidige oriëntatiepunten en beperkt onderzoek moet het mogelijk zijn tot een eerste versie van dergelijke richtlijnen te komen. Die hoeven zich overigens niet – zoals nu het geval is – te beperken tot de relatief lichtere strafbare feiten. Ook voor de meest ernstige strafbare feiten als verkrachting, doodslag en moord zouden richtlijnen kunnen worden ontwikkeld. Bij het opstellen van dergelijke richtlijnen zouden organisaties als slachtofferhulp, de reclassering en dergelijke op enigerlei wijze betrokken kunnen worden.

Indien op basis van dergelijke richtlijnen ter zitting de straf gevorderd zou worden met een motivering waarom aan de boven- of onderkant van de bandbreedte wordt gevorderd of waarom daarbuiten wordt gegaan, zal de rechter een duidelijke afwijking van de eis op grond van art. 359 lid 2 Sv moeten motiveren. Hetzelfde geldt indien de verdediging argumenten aanvoert waarom de eis van de officier van justitie niet zou moeten worden gevolgd. Binnen die discussie kan vooral bij de ernstigste feiten een rol spelen wat er – blijkens de verzameling uitspraken zoals opgeslagen in de databank CST – in vergelijkbare gevallen is opgelegd. Zo kan zich langzamerhand een straftoemetingsrecht ontwikkelen, zeker indien de naar het oordeel van de betreffende rechters belangrijke en richtinggevende uitspraken over de strafoplegging ook in de databank CST worden opgenomen. Die richtinggevende rechtspraak zal daarbij met name van de vijf gerechtshoven¹⁰ moeten komen en als die zich ontwikkelt, ontstaan er ook voor de Hoge Raad mogelijkheden om de strafmotivering verdergaand dan thans het geval is te beoordelen. Op deze wijze zou geleidelijk een meer consistente en beter te motiveren straftoemeting kunnen ontstaan.

Slotbeschouwing

Een meer consistente straftoemeting met de daarbij behorende motivering van de strafoplegging zal niet op basis van rechterlijke straftoemetingsrichtlijnen, maar op basis van een in de rechtspraak te ontwikkelen straftoemetingsrecht vorm moeten krijgen. Daarbij kunnen de strafvorderingsrichtlijnen van het openbaar ministerie een belangrijke rol vervullen indien zij, anders dan nu het geval is, aansluiting zoeken bij de praktijk van de rechterlijke straftoemeting door bandbreedtes te formuleren waarbinnen in beginsel de bestraffing dient plaats te vinden. Art. 359 lid 2 Sv biedt vervolgens het handvat om op grond van de rechterlijke motivering bij de strafoplegging bij afwijking van de eis of een gemotiveerd strafmaatverweer jurisprudentie over straftoemetingsfactoren te ontwikkelen, waarbij de rechter zich in volgende gevallen kan aansluiten. Dankzij de databank CST is er een duidelijk begin van een toegankelijke

bron van rechtspraak die voor de straftoemeting dezelfde functie kan vervullen als de Nederlandse Jurisprudentie – inmiddels ook www.rechtspraak.nl – heeft vervuld voor het bekendmaken van de jurisprudentie over burgerlijk recht en strafrecht. Uitbreiding van het bereik van die databank is voor het tot stand brengen van een consistente straftoemeting een vereiste.

Het voorgaande betekent dat er aanmerkelijk meer tijd zal moeten worden geïnvesteerd in de straftoemeting. Zoals een gerechtssecretaris de rechter bij de voorbereiding van een zaak kan voorzien van recente uitspraken van de Hoge Raad over psychische overmacht, zo zal hij door middel van de databank CST de rechter moeten voorzien van bijvoorbeeld de vijf of tien meest recente uitspraken van de vijf gerechtshoven in vergelijkbare verkrachtingszaken.¹¹

Een dergelijk juridisch kader van ruim geformuleerde richtlijnen en richtinggevende rechtspraak waarop binnen het strafproces een zinvol beroep kan worden gedaan, biedt de ruimte voor een op het concrete geval toegespitste straftoemeting die niet alleen de daad maar ook de dader onder de

aandacht brengt. Dat laatste is van belang want de aandacht voor de persoon van de dader dreigt ondergesneeuwd te raken door de focus op uniformering. De hier besproken juridische benadering houdt in dat de beoordeling van voor de straftoemeting bepalende omstandigheden wordt overgelaten aan de rechtspraak in concrete gevallen en dat slechts voorzien wordt in een toetsbaar stelsel van ruim geformuleerde regels en rechtspraak waar ook een beroep op kan worden gedaan. De verplichtingen van de rechter om zijn oordeel te motiveren bij aanzienlijke afwijkingen van toepasselijke strafvorderingsrichtlijnen, standpunten van de verdediging of geldende rechtspraak kunnen er niet alleen toe leiden dat verschillen in straftoemeting binnen aanvaardbare bandbreedtes blijven, maar kunnen ook de juridische basis verschaffen voor de ontwikkeling van een straftoemetingsrecht waarbinnen rechters zich meer uitlaten over het gewicht van bepaalde omstandigheden voor het bepalen van de strafmaat.

5 HR 3 december 2002, LJN AE8838.

6 Die alimentatienormen hebben hun richtinggevende status ontleend aan een jarenlange praktijk waarin rechters ze consequent gebruikten en toepasten. Zij vormen evenmin als oriëntatiepunten voor straftoemeting recht in de zin van art. 79 RO (HR 23 januari 1998, NJ 1998, 365). Ook de Hoge Raad laat zich daarvoor nauwelijks uit over de alimentatienormen.

7 Zie ook: A. Ashworth, *Trema, straftoemetingsbulletin* 2005, nr. 2, p. 32.

8 Berekend op basis van het Kader voor strafvordering en de Richtlijn voor strafvordering (fietsen)diefstal.

9 Ter vergelijking: de rechter in Engeland is zelfs wettelijk verplicht rekening te houden met de richtlijnen van de nieuwe Raad voor Straftoemeting, die geen wettelijke status hebben (Ashworth, a.w., p. 32).

10 R.C.P. Haentjens, 'Straftoemeting als beredeneerde keuze', *Trema, straftoemetingsbulletin* 2005, nr. 2, p. 53. Van belang hierbij is dat in ieder geval deze uitspraken voldoende informatie bevatten over de betreffende strafzaak om een zinvolle vergelijking ermee mogelijk te maken.

11 Deze voorbereiding is natuurlijk van belang omdat doorgaans tijdens het raadkameroverleg niet altijd de tijd en ruimte zal bestaan om een analyse van rechtspraak te maken.